

Osnovna škola Hlebina do kraja Prvog svjetskog rata

Prilozi za poznavanje rada škole

IVANA POSEDI

Škola u Hlebinama, koja danas djeluje kao područna škola Osnovne škole „Fran Koncelak“ Drnje, nekad je djelovala kao samostalna škola osnovana od oko 1815. pa do 1981. godine. Ovaj rad prati uspone i padove škole u Hlebinama od njezinih početaka do kraja Prvog svjetskog rata. Rad sadrži podatke o učiteljima, učenicima, bolestima od kojih su bolovali učenici, školskom odboru, školskoj knjižnici i školskom vrtu, kao i ostale zanimljivosti koje su se mogle naći za navedeno razdoblje, a vezane su uz rad škole.

Ključne riječi: Hlebina, škola, učitelj, školski vrt, školska knjižnica

1. Uvod

U početku su škole u Hrvatskoj bile posve u rukama crkve, a uz župne crkve, osnivane su gradske i seoske škole te škole koje su osnovala vlastelinstva, pojedine općine, pa i sami seljaci pod vodstvom župnika. Djecu su podučavali župnici, kapelani i ponekad orguljaši, a djeca su učila čitati, pisati, računati i podučavana su vjeronauku. Tako je bilo do 18. stoljeća,¹ kada, godine 1774., izlazi *Allgemeine Schulordnung* jedinstveni administrativni naputak o načinu rada i djelovanja pučkih škola koji je odobrila carica Marija

Terezija.² Nakon toga, godine 1777. donešen je *Ratio educationis* za Ugarsku i njezine prisjedinjene države u čijem se sastavu nalazila i Hrvatska, a godine 1806. izlazi nova naredba *Ratio educationis* kojim se nastojalo pojasniti i prilagoditi dotičnim uvjetima *Allgemeine Schulordnung*.³ Takav razvoj događaja doprinio je otvaranju velikog broja škola u Hrvatskoj.

¹ http://freezg.htnet.hr/I_os_Vrbovec/Monograf%20na%20Webu/Povijest%20oskole%20Vrbovec/povijest.html (6. 9. 2013.).

² CUVAJ, Antun: *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas: Od godine 1780. do ožujka 1935.*, sv. I. Zagreb: Naklada Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, 1910., 403-444.

³ CUVAJ, Antun: *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas: Od godine 1780. do ožujka 1935.*, sv. II. Zagreb: Naklada Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, 1910., 160-193.

Hlebine se prvi put spominju 1330. godine pod nazivom Struga koju 1552. vjerojatno razaraju Turci, a 1690. godine osnivaju se Hlebine, na mjestu na kojem se nalaze i danas, povratkom potomaka nekadašnje Struge iz Mađarske i Međimurja.⁴ Broj stanovnika u Hlebinama konstantno je rastao. Godine 1700. u Hlebinama je bilo 160-300 stanovnika, 1771. bilo je 630 stanovnika, 1789. već 882 stanovnika, a 1808. bilo je 1.035 stanovnika.⁵ Razumljivo, porastom broja stanovnika ukazala se potreba za otvaranjem škole u Hlebinama jer je muška mladež polazila Trivijalnu školu u Drnju. Osnovna škola Hlebinae prema Cuvaju⁶ i Uspomenici⁷ osnovana je 1815. godine, a prema Kanonskoj vizitaciji iz 1840. godine škola je osnovana od župljana 1812. godine.⁸

2. Nastava i nastavni predmeti

Od 1815. do 1836. godine u Osnovnoj školi Hlebinae nastavni je jezik bio njemački, a učenici su učili čitati, pisati i računati te su uz to imali i gospodarstvene znanosti: voćarstvo, pčelarstvo i svilarstvo. Godine 1836. naredbom vojnog ministarstva i vojnih oblasti u tzv. narodnim školama njemački je preostao biti nastavni jezik, ostao je samo u dr-

žavnim trivijalnim školama, a kao nastavni jezik uveo se hrvatski. Od iste godine, nastavu je trebala polaziti mladež oba spola.⁹

Tako je bilo sve do 1874. godine kada se *Zakonom ob ustroju pučkih škola i preparndijh za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji*¹⁰ određuje kako su nastavni predmeti nauk vjere, materinski jezik, računstvo, zatim zemljopis, povijest, fizika i prirodopis na temelju čitankā, nadalje krasopis, geometričko oblikoslovje, pjevanje, gimnastika, a za žensku djecu obvezna su ženska ručna djela i upute u kućanstvo. Osim toga, zakonom je određeno kako je nastavni jezik u pučkim školama hrvatski, a ako je hrvatski materinski jezik, može se uvesti i materinski jezik kao obvezni predmet učenja.

*Zakon o uređenju pučke nastave i obrazovanja pučkih učitelja u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji*¹¹ iz 1888. godine, kao obvezne određuje sljedeće predmete u školi: nauk vjere, materinski jezik, računstvo i geometrijsko oblikoslovje, najvažnije iz zemljopisa, povijesti, fizike i prirodopisa na temelju čitankā, krasopis, risanje, svjetovno i crkveno pjevanje, gimnastika, praktična uputa u najvažnije gospodarske struke, a za žensku djecu obvezna su ženska ručna djela i upute u kućanstvo.

U Osnovnoj školi Hlebinae do školske godine 1875./76. djelovala je trogodišnja škola, 1876./77. godine uvodi se IV. razred, dok se V. razred uvodi 1908./09. godine. Do 1888. godine školovanje se obavljalo u jednom odjeljenju. Visoka kraljevska zemaljska vlada za bogoslovje i nastavu u Zagrebu dozvolila je 21. siječnja 1888. godine, br. 12682., da se u Hlebinama otvori još jedno učiteljsko mjesto. Stoga je nakon završetka natječaja, koji je raspisala Kraljevska županijska oblast u Bjelovaru, Školski odbor održao izvanrednu sjednicu na poziv Kraljevske kotarske oblasti kako bi pregledao pristigle molbe i prepo-

4 MRAZ, Stjepan; PAKASIN, Ivan: *Starija povijest Hlebina*. // Hlebinski almanah I, Hlebinae - od Struge do danas (urednik Milan Pakasin), Hlebinae: NK „Lipa“ Hlebinae, 1984., 12, 17, 19.

5 FELETAR, Dragutin: *Razvoj naseljenosti i stanovništva hlebinske Podravine*. // Hlebinski almanah I, Hlebinae - od Struge do danas (urednik Milan Pakasin), Hlebinae: NK „Lipa“ Hlebinae, 1984., 40.

6 CUVAJ, Antun: *Grada za povijest...*, sv. II, 240.

7 Pavao Gregurac star 82 godine rekao da je škola osnovana 1815. godine. Državni arhiv u Varaždinu, Arhivski sabirni centar Koprivnica. Osnovna škola Hlebinae (286): Uspomenica, (dalje: DAVŽ-SCKC, Uspomenica), 1. Uspomenica ili Spomenica škole jest knjiga u kojoj se vode zapisi o redosljedu važnih događaja u povijesti škole, u nju se upisuju podatci o školskoj godini i sve zanimljivosti vezane uz učenike, školu i druge podatke koji se smatraju važnim za školu.

8 PLESKALT, Cvjetko: *Razvoj školstva u Hlebinama*. // Hlebinski almanah I, Hlebinae - od Struge do danas (urednik Milan Pakasin), Hlebinae: NK „Lipa“ Hlebinae, 1984., 194.

9 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 2.

10 *Zakonom ob ustroju pučkih škola i preparndijh za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, Sbornik zakonah i naredbah*, 1874, čl. 54.

11 CUVAJ, Antun: *Školski zakon od 31. listopada 1888. s provedbenim naredbama i načelnim rješenjima*, knj. 2. Zagreb: Naklada Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, 1910., 260.

USPOMENICA

ZA

OBČU PUČKU UČIONU

U

Hlebinama

ručio Kraljevskoj vladi izabranog kandidata. Iako je odredbom Kraljevske podžupanije koprivničke od 15. listopada 1880. br. 6603, zaključeno da se zbog velikog broja djece koja polaze ovu školu namjesti još jedna učiteljica, Školski odbor je 14. studenog 1880. godine to odbio bojeći se većih nameta jer je učitelj bio općinski namještenik.¹²

3. Učenici

Prvih godina osnutka škole učenika je bilo od 35 do 40, a kasnije je broj porastao na 60 do 70.¹³ Prema zakonu iz 1874. i 1888. godine upis u školu sposobne djece bio je obavezan, tako da je 1875./76. godine bilo 108 đaka, da bi se u 1918./19. godini broj popeo na 165. Djeca su se prema zakonu morala upisivati u školu s navršenom šestom godinom, a obvezno s navršenom sedmom godinom.¹⁴

Učenici su svake godine bili opskrbljeni knjigama i ostalim materijalom za cijelu školsku godinu. Svaka školska godina započela je Svetom misom. Također, učenici su morali redovito odlaziti u crkvu svake nedjelje i blagdana, a u rujnu, svibnju i lipnju svaki dan. Isto tako, prije praznika učenici su prisustvovali Svetoj misi.

Školski praznici trajali su od kolovoza do listopada da bi od školske godine 1895./96. odlukom Hrvatske podžupanije koprivničke bili određeni praznici u srpnju i kolovozu.

Školska djeca su podosta obolijevala, a broj umrlih đaka nije bio velik. Školske godine 1877./78. djeca su oboljela od difterije, a difterija je odnijela i dva života. Epidemija se nastavila širiti i sljedeće godine kada je umrlo petero djece, a zbog iste bolesti škola je školske godine 1880./81. bila zatvorena 14 dana. Ista bolest pojavila se 1885. godine, no bez posljedica. Ospice ili „drobac“, kako su ih nazivali, u školi su se pojavile školske godine 1877./78., a ista bolest ponovno se pojavila školske godine 1885./86. i 1891./92. godine kada je nastava u 1. i 2. razredu bila preki-

nuta na 14 dana. U školskoj godini 1905./06. proširio se šarlah ili (kako su ga zvali) „škrlet“ pa je nastava u školi u dva navrata bila prekinuta, a zbog iste bolesti bila je prekinuta nastava i početkom 1910. godine. Polovica djece je u školskoj godini 1918./19. oboljela od otekline vrata, što je vjerojatno neka vrsta angine.¹⁵ Kako bi se spriječile pojedine bolesti, provodilo se cijepljenje protiv boginja od školske godine 1901./02.¹⁶ Isto tako, u Uspomenici je zabilježeno kako je podžupanijski liječnik djecu krajem školske godine 1884./85. preventivno pregledao, boluju li od trahoma ili kako su ga nazivali „očni žar“. Preventivni pregled pokazao je kako ni kod jednog djeteta nisu pronađeni simptomi te bolesti.

Učenici iz Hlebina bili su vrlo aktivni i za vrijeme Prvog svjetskog rata. Početkom Prvog svjetskog rata, u školskoj godinu 1914./15., školska mladež je prema naredbi Kraljevske zemaljske vlade izradila vojnicima 72 vreće za pijesak, kojima se zaštićuju protiv neprijatelja, 55 vunениh kapa, 55 pari natkoljenica, 55 pari narukvica. Za ranjene vojnike sakupili su veću količinu rublja te su čupali šarpiju,¹⁷ ispunili su 3.000 tuljčića cigareta, darovali za Božić 21,40 kruna, sakupili su i posušili dvije vreće kupinovog lišća za čaj. Sljedeće školske godine (1915./16.) bili su također vrlo marljivi pa je vojnicima sašiveno 75 vreća za pijesak vojnicima kojima se zaštićuju protiv neprijatelja, sakupili su i posušili četiri vreće kupinovog lišća za čaj, spleteno je 224 kg slamnatih pletenica, ispunili su 3.000 tuljčića cigareta, darovali za Božić 22,80 kruna. Također, školska mladež odredila je da se 50 kruna određenih za nabavu nagradnih knjiga daruje siročadi palih boraca. Nadalje, darovali su 10,56 kruna za Crveni križ i 10 kruna za ratne invalide. Školska mladež izradila je za vojsku školske godine 1917./18. 16 pari potkoljenica i 16

¹² DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 14, 43, 51, 74-75, 153.

¹³ DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 6.

¹⁴ *Zakonom ob ustroju...*, čl. 44, 43-51; CUVAJ, Antun: *Školski zakon...*, 241-259.

¹⁵ DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 45-46, 55, 67, 69, 90, 128, 136, 162.

¹⁶ Cijepljenje protiv boginja provodilo se redovito. U Uspomenici škole svake druge treće godine nalazimo upis o cijepljenju.

¹⁷ Pukano platno nekad za poveze rana. www.slovarji.com/slovarji/slovarji-07/7ss.html (3. 7. 2013.).

pari narukvica te su zajedno s učiteljima sakupili 286 kruna za ratnu siročad. Isto tako, krajem rata, školske godine 1918./19. školska mladež sakupila je 359 kruna i 44 filira za ratnu siročad, a za stradale vojnike dobrovoljnih legija 50 kruna. Za Našu djecu sabrano je 29 kruna, a za raspodjelu lista Zrinski i Frankopan 29 kruna.¹⁸

4. Školski odbor

Svaka općinska škola morala je imati Općinski školski odbor. Članovi školskog odbora prema zakonu morali su biti načelnik općine, župnik, učitelj; a ako je više učitelja, onda ravnatelj, 2-5 članova školske općine i školski patron. Članovi su se izabirali na tri godine, a župnik, načelnik, učitelj i patron bili su stalni članovi koji se nisu birali. Školski odbor se brine za materijalno stanje škole, nastoji da djeca marljivo polaze školu te predlaže kazne za nemarne roditelje, posreduje u razmiricama između učitelja i roditelja djece. Do zakona iz 1888. godine predlagao je, nakon raspisanog natječaja, učitelja zemaljskoj vladi, upravljao općinskom školskom blagajnom i zakladom škole te pazio da učitelj prema zakonu ispunjava svoje obaveze.¹⁹ Školski odbor u Hlebinama brojio je 5-7 članova, a u njemu su bili učitelj, povremeno župnik i načelnik te članovi školske općine. Načelnik i župnik nisu bili redoviti članovi školskog odbora pa je vjerojatno zato i broj članova varirao. Školski odbor je savjesno obavljao svoje dužnosti, izuzev školskog odbora koji je bio izabran 1889. godine koji je zbog loše ocjene učitelja Marka Dijanića smijenjen 1893. godine od Kraljevske kotarske oblasti.²⁰

5. Učitelji u Hlebinama

Učitelji su se u školi u Hlebinama do zakona iz 1874. godine birali na vrlo čudan način: „učitelji morali su do raspisanog roka poslati svoje dokumentirane molbenice na satnije zapovjedništvo, a ovo odredilo je dan izbora na koj dan

imali su osobno doći svi natjecatelji u selo na tako zvanu probu.... Satnik ili njegov zamjenik došao je u selo, gdje je već našao sakupljeno starješinstvo sela pod vodstvom seoskoga kneza, kao takodjer i natjecatelje koji mu se predstaviše kao takovi, te u skupu odputiše se ka župniku, a od ovuda u crkvu, gdje su se producirali natjecatelji na orguljama. Naravski da je tom sgradom nahrlila svietinja u crkvu, da sluša tu produkciju i da saznade, tko će od natjecatelja biti najsretniji. Nakon te produkcije dogovoriše se članovi povjerenstva, koga će od dotičnih natjecatelja predložiti regimenti na potvrdu. Ujedno bija običajeno dotičniku odmah i kazati, da je izabran za učitelja, i da se može po volji odmah na svoje opredjeljenje i seliti.“ No isto tako, nakon raspisivanja natječaja pojedini su učitelji organizirali višednevne pijanke na koje su pozvali članove povjerenstva kako bi ih pridobili da glasaју za njih stoga je nakon izbora, učitelj bio podcjenjivan. Isto tako, učitelje se često napadalo, klevatalo i tužakalo, a ako su se navečer kasno vraćali doma znalo ih se i kamešnjem gađati.²¹ Zakon ob ustroju pučkih školah i preparandijh za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji iz 1874. godine određuje kako su učitelji javnih pučkih škola javni činovnici i da se za učitelja mogu namjestiti samo oni koji su na javnim preparandijama u Austro-Ugarskoj Monarhiji stekli učiteljsku svjedodžbu, a „učitelje javnih obćinskih pučkih škola imenuje, usljed raspisanog natječaja, na trojni predlog dotične općine ili privatne osobe, imajuće pravo predloga, zemaljske vlada.“²²

Prvi učitelj u Hlebinama bio je Vid Smrček, koji je prije radio na ararijalnoj trivijalnoj školi kao praktikant. Nakon njega učitelj je Mato Gabaj, koji je do tada obavljao službu pisara u peteranačkoj satniji. Nakon njega učitelj je bio Premec, a zatim (kratko vrijeme) Kolesar, poslije kojeg dolazi Putarek, koji je morao ostaviti službu, te nakon njega dolazi Jeronim Horvat. Nakon Horvata učitelj je bio Ignacije Petrić iz Brega. Iza Petrića učiteljem postaje Matija Blago kojeg zamjenjuje Matija Kos. Kada je Kos dobio bolje mjesto u Pitomači na njegovo mjesto dolazi Franjo Kunštek, koji 1864. godine odlazi

18 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 153, 155-156, 161, 164.

19 Zakonom ob ustroju..., čl. 146-158; CUVAJ, Antun: Školski zakon..., 705-711.

20 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 80, 87.

21 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 4-5.

22 Zakonom ob ustroju..., čl. 109-113, 114.

Sl.2. Učitelj Mirko Dianić, prvi ravnatelj škole u Hlebinama (DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 35).

na daljnje školovanje u Bjelovar u preparandiju, a njega nasljeđuje suplent Franjo Fundak. No, Kunštek je umro u Bjelovaru, a na njegovo mjesto dolazi Tomo Aušperger koji se školovao također na preparandiji u Bjelovaru. On je u Hlebinama bio učitelj tri godine te tada odlazi u Imbrijovec, a naslijedio ga je učiteljski kandidat Josip Gaži koji je bio iz Hlebina, međutim, ni on nije dugo ostao, već je otišao početkom 1873. godine u Dubicu. Poslije njega nisu imali učitelja pa je mjesto učitelja nastave držao mjesni župnik Đuro Švelić, no kako on nije mogao držati dvije službe odjednom, 1874. godine od oblasti je bio određen Mirko Dijanić, učitelj tadašnje glavne škole u Đurđevcu, na privremeno radno mjesto dok općina ne dobije učitelja. Na više natječaja nitko se nije javio pa je prema novom školskom zakonu, od Visoke zemaljske vlade,²³ 1876. godine imenovan Mirko Dijanić pravim učiteljem hlebinske škole.²⁴ U Hlebinama je služio punih 26 godina i borio se svom snagom za ugled i egzistenciju učitelja.²⁵

Otvaranjem još jednog radnog mjesta 28. listopada 1888. godine u službu je došla Sofija Pittner,²⁶ koja je 14. lipnja 1888. go-

dine bila imenovana podučiteljicom, a 30. studenog 1889. godine i pravom učiteljicom u Hlebinama. Kraljevska županijska oblast u Bjelovaru 11. listopada 1890. godine br. 9704. priopćila je kako je Visoka zemaljska vlada na njezinu molbu premjestila Sofiju Pittner iz Hlebina u Maruševac.²⁷ Nakon Sofije Pittner imenovana je Hermina Bittmannova²⁸ namjesnom učiteljicom, a 4. ožujka 1891. godine i pravom učiteljicom.²⁹ Dana 14. svibnja 1892. godine dozvoljena je Hermini Bittmannovoj zamjena s učiteljicom Katarinom Horvat iz Desinca.³⁰ Katarina Horvat bila je umirovljena radi bolesti u školskoj godini 1894./95., kada je Darinska Kirarova imenovana za učiteljicu, ali to mjesto nije htjela primiti. Mjesto je ostalo nepunjeno do 1. prosinca 1896. godine kad je namjesnim učiteljem imenovan umirovljeni učitelj Lovro Senjan, dok temeljem raspisanog natječaja 10. kolovoza 1897. godine nije kao privremena učiteljica primljena Dragica Topolščak, koja na tom mjestu ostaje do 1900. godine (kada se udaje za Cvetka Korporeća, odvjetnika) i odlazi u Zagreb. Umjesto Dragice Topolščak, imenovana je Štefanija Kislich, rođena u Zagrebu 15. prosinca 1877. godine, gdje je i završila učiteljsku školu 22. lipnja 1900. godine. Namjesnom učiteljicom je imenovana 1900. godine u Beravcima, kasnije u Međurići, a 1. svibnja 1901. godine u Hlebinama. Dana 5. kolovoza 1901. godine imenovana je privremenom, a 8. travnja 1903. godine pravom učiteljicom u Hlebinama. Udala se za Lovru Dolenca 1919. godine. Bila je premještena u Koprivnicu 1. siječnja 1926. godine te je tamo i umirovljena 24. kolovoza 1928. godine.³¹

Nakon Mirka Dianića, ravnatelj je bio Lovro Dolenec iz Hlebina, dotadašnji ravnatelj u Trnovitici. O tome kakva je ličnost bio Lovro Dolenec donose Osječke novine iz 1927. godine, povodom njegova umirovljenja u drugoj polovini 1926. godine. Novine

23 CUVAJ, Antun: *Školski zakon...*, 568.

24 Napredak 29 (10. 11. 1876.), 463.

25 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 6-9.

26 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 74-75.

27 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 82-83; Napredak 32 (10. 11. 1890.), 510.

28 Napredak 11 (10. 4. 1891.), 175.

29 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 83.

30 Napredak 17 (10. 6. 1892.), 275.

31 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 15, 22, 23, 94, 95, 98, 113.

donose kako je: „*Lovro Dolenc, školski nadzornik za grad i srez Koprivnicu, rođen 6. kolovoza 1867. u Hlebinama, majka mu je ostala udovica sa 5 djece. Posredstvom rođaka dr. Matine, tajnika nadbiskupa kardinala Mihalovića, pošao je u Beč gdje je stupio u nauk za postlara, nakon tri godine izučio nauk i postao pomoćnik. Šest mjeseci što ih je proveo kao postolarski pomoćnik vratio se u Hrvatsku, gdje je dobio mjesto u Ratarnici u Križevcima, koju je nakon tri godine završio s odličnim uspjehom. Godine 1887. položio je privatni ispit za 4. razred gimnazije i upisao se u učiteljsku školu.*“³² Ispit zrelosti položio je 1890. godine na zagrebačkoj preparandiji, a 1893. godine ispit za učiteljsko osposobljenje na nižim pučkim školama.³³ Učiteljevaio je 35 godina u Garešnici, Novoj Plašćici, Trnovitici i Hlebinama kamo je premješten po mli, visokom naredbom 11. kolovoza 1899. godine te je naslijedio svog učitelja Mirka Dianića. Čak 36 godina proveo je kao sreski školski nadzornik u Koprivnici. Najduže je službovao u Hlebinama (26 godina i 6 mjeseci). Mještani su ga poštovali jer je kao bivši siromah pomagao siromašnima te se brinuo da učenici upišu gimnazije, a pomagao im je oko stipendija i stana kako bi mogli završiti školovanje. Okružnicom županijske oblasti u Bjelovaru 7. kolovoza 1891. godine stavljen je za primjer ostalom učiteljstvu. Odlukom iste oblasti od 9. srpnja 1919. godine nagrađen je novčanom motivacijom za odličan rad u školi, što najpripravnije i veoma uspješno podupire razna javna dobrotvorna poduzeća i kulturne ustanove. Ista pokrajinska oblast, 20. rujna 1923. godine, pohvaljuje ga za požrtvovan i veoma uspješan rad na polju pučke nastave i odgoja. I sam nadbiskup zagrebački dr. Ante Bauer pohvalio ga je i novčano nagradio za promicanje crkvene glazbe. Dugi niz godine bio je odbornik, potpredsjednik, a od 1921. godine i predsjednik Učiteljskog društva za grad Koprivnicu i okolicu, koja je za njegovog predsjedništva bila najrazvijenija, najjača i najsloženija, u kojoj je razvio svoju organizacijsku i pedagošku djelatnost.³⁴

32 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 16-19.

33 Napredak 13 (1. 5. 1893.), 206-207.

34 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 16-19.

Sl.3. Učitelj Lovro Dolenc, ravnatelj škole u Hlebinama (DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 35).

6. Plaća, stan i vrt učitelja

Do dolaska učitelja Matije Blage učitelji nisu primali plaću, već su im roditelji đaka davali novac ili plaćali u naturi. Tek je Matija Blago imao stalnu mjesečnu plaću od 10 forinti i 5 novčića, dok je prije toga plaća učitelja na godinu iznosila najviše do 60 forinti. Godine 1852. učiteljska plaća povisila se sa 60 na 126 forinti. *Zakon ob ustroju pučkih školah i preparndijh za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji*³⁵ određuje da učitelji dobivaju plaću svaki mjesec unaprijed, a Općina Drnje na sjednici održanoj 24. kolovoza 1874. godine odredila je da se Obća pučka škola Hlebine svrsta u III. platni razred, što je značilo da je učitelj trebao imati plaću od 400 forinti godišnje. Uz to su mu netaknuti ostali dodatci za orguljašku službu, 89 vagona žita, 86 centi sijena, 17 forinti za pohađanje kuća (za vrijeme blagoslova kuća), 30 forinti za sprovod i 40 forinti za rekvije. Također, u skladu sa zakonom učitelju je ostao stan, ogrjevna bukova drva, vrt i dotadašnja pripadajuća zemlja. Učitelj je imao svoj vrt gdje se kasnije nalazio školski vrt. Budući da je učitelju često nanošena šteta u vrtu, imao je male koristi od njega pa je taj vrt zamijenjen ograđenim vrtom na Munjarticama, koji je 1860. godine općina navozila i za-

35 *Zakonom ob ustroju...*, čl. 126.

ravnala na molbu učitelja Kunšteka.³⁶

Na IV. sjednici školskog odbora određeno je da se učitelju poveća dohodak za obavljanje funkcija u crkvi jer je učitelj primao svega 14 novčića za sprovod i 20 za rekvije. Međutim, predložene svote Kraljevska podžupanija koprivnička je odbila te odredila kako učitelj ima dobiti 30 novčića za pojedini sprovod, 50 novčića za rekvije i 20 novčića za blagoslov mrtvih u crkvi, s tim da niti žitelji niti učitelj nisu obvezni, ako ih nije volja, obavljati ili tražiti te funkcije. Godine 1881. namješten je podvornik s plaćom od 33 forinta godišnje, koji uz obavljanje redovnih poslova treba i (ako zatreba) gaziti mješinu kod orgulja u crkvi, a njemu je 1895. godine Kraljevska kotarska oblast odredila na temelju naredbe kraljevskog vele župana županije Bjelovarsko-križevačke da mora obrađivati školski vrt za 15-20 forinti.³⁷ Iako je Kraljevska podžupanija križevačka još 1880. godine odredila da se otvori još jedno učiteljsko mjesto zbog velikog broja učenika, školski odbor je to odbio te je tek odlukom Visoke kraljevske zemaljske vlade u Zagrebu, Odjel za bogoslovlje i nastavu 21. siječnja 1888. godine br. 12682. dozvolio da se u Hlebinama otvori još jedno učiteljsko mjesto. Tako je u službu 28. listopada 1888. godine došla Sofija Pittner, koja je 14. lipnja 1888. godine bila imenovana podučiteljicom, s plaćom od 300 forinti, 60 forinti stanarine i 3 hvata ogrjevnih drva.³⁸ Pravom učiteljicom imenovana je 30. studenog 1889. godine s plaćom od 400 forinti i stanarinom 100 forinti. Iako je 1877. i 1879. godine traženo da se učitelju u Hlebinama povisi plaća u III. platni razred, odnosno sa 400 na 500 forinti, kao i učitelju u školi u Peterancu, Školski odbor je svaki puta odbio molbu iako je broj djece u školi bio puno veći nego je zakonom bilo dozvoljeno. Visoka Kraljevska hrvatska-slavonska-dalmatinska zemaljska vlada, Odjel za bogoslužje imenovala je Mirka Dianića ravnajućim učiteljem i time mu je ustanovljen dodatak na plaću od 50 forinti na godinu. Na-

36 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 3, 40-41.

37 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 54, 93.

38 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 74-75; Napredak 5 (10. 2. 1888.), 79; Napredak 17 (10. 6. 1888.), 270.

ređenjem Kraljevske zemaljske vlade učitelji moraju sudjelovati u popisu stanovništva koji se vršio 1900. godine i 1910. godine. Godine 1899. učitelj i orguljaš Lovro Dolenec dogovorio se sa crkvenim i školskim odborom da mu se za orguljašku službu umjesto beriva od 54,73 hl. žita i 40 centi sijena da godišnja plaća u iznosu 250 forinti. Lovro Dolenec je 1919. godine nagrađen sa 100 kruna iz *Zaklade za podupiranje i nagrađivanje zaslužnih pučkih učitelja* što mu je doznačila Kraljevska županijska oblast.³⁹

Da učitelji i dalje nisu bili u milosti mještana, bez obzira na savjestan i marljiv rad, govori i činjenica da je novi Školski odbor, izabran 1889. godine, ravnatelja Mirka Dianića ocijenio lošom ocjenom u čudorednom i društvenom ponašanju, u iskazu iz 1892. godine. Takvu je ocjenu županijska oblast odbila te mu dodijelila ocjenu kakvu je imao i prije.⁴⁰ Da je svoju službu Dianić obavljao savjesno govori i činjenica da je 1883. godine bio pohvaljen od Kraljevskog zemaljskog vladinog odjela za revan rad i uspješna djelovanja na polju pučke prosvjete u školskoj 1882. godini.⁴¹ Prema zakonima iz 1874. godine⁴² i 1888. godine⁴³ učitelju se trebao osigurati stan, a ukoliko nemaju stan za učitelja, moraju mu platiti dodatak za stanarinu. Škola u Hlebinama, 1875. godine, je uz jednu učionicu, imala i stan za učitelja.⁴⁴

7. Školska zgrada

Škola je bila sagrađena na močvarnom zemljištu jer je u vrtu stajala voda, viša od metra u kojoj se napajala stoka, a djeca kupala. Pretpostavlja se da je škola sagrađena na tom mjestu da bude blizu crkve. Škola je sagrađena od pletara, ciglom popločena i pokrivena rakitom. Sastojala sa od jedne učionice, u koju je moglo stati 40-50 đaka, jedne

39 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 44, 48, 80-81, 108, 138, 109-112, 164.

40 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 80, 87.

41 Napredak 20 (10. 7. 1883.), 322.

42 *Zakonom ob ustroju...*, čl. 37 i 131.

43 CUVAJ, Antun: *Školski zakon...*, 214-221.

44 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 41.

sobe za učitelja, a kuhinja se nalazila u hodniku kroz koji su djeca prolazila u dvorišta obavljati nuždu na gnojištu. Franjo Kunštek, koji je isposlovaao da se školska zgrada popravi, otklonio je sav pleter te se zazidao zid, a škola je prekrivena crijepom. Godine 1880. zamijenjeni su prozori i podprozornjaci odlukom školskog odbora, a škola je pregrađena i obnovljena. Dana 9. studenog 1880. godine Hlebine je pogodio potres te je bilo potrebno popraviti zapadni zid na školskoj zgradi. Sljedeća nedaća, koja je na sreću malo oštetila školu, bio je požar 27. listopada 1893. godine u dvorištu Josipa Peradina. U tom požaru izgorjelo je 39 kuća jer je požar bilo vrlo teško gasiti zbog česte promjene smjera vjetrova, ali ga je skupina vatrogasaca iz Plavšince uspjela ugasiti. Stradalima u požaru pružena je pomoć, tako da su kuće sagradili već iduće godine 1894. Dana 1. studenog 1887. godine otvorena je druga školska zgrada u bivšoj općinskoj stražari i to privremeno, dok se ne podigne nova škola. Iako je izgradnja nove škole bila u planu već 1887. godine, s izgradnjom škole započeto je tek 1940. godine polaganjem kamena temeljca 8. rujna iste godine.⁴⁵

8. Školski vrt

Prema zakonima iz 1874.⁴⁶ i 1888. godine⁴⁷ svaka škola treba imati školski vrt, tako je i škola u Hlebinama imala školski vrt. Godine 1875. školski vrt od 550 m² bio je neuređen. Školi je 1880. godine dan novi školski vrt na mjestu gdje se nalazilo staro groblje. Ova odluka zaživjela je 18. prosinca 1881. godine kada je općinski načelnik u prisutnosti mjesnih starješina i školskog odbora poklonio staro groblje učitelju za školski vrt. Stoga je i Kraljevska podžupanija križevačka pristala da se rečeno zemljište od 1714 četvornih hvati pridoda onom postojećem od 528 četvornih hvati te je odredila da se mjesto gdje su se mrtvaci pokapali do 1878. godine ne

smije do 1890. godine upotrebljavati za školski vrt ili cjepilnik. Na tom se mjestu trebalo napraviti gombalište, a na ostaloj površini cjepilnjak, kako bi se djecu podučilo oplemenjivanju voćaka, i voćnjak. Također, određeno je da se ne odredi pazitelj školskog vrta. Iako je školski odbor odbio prijedlog mjesnog nadzornika (kao predsjednika Školskog odbora), da se pčelinjak ne stavi u školski vrt, Kraljevska podžupanija koprivnička je ukinula odluku i odredila da se pčelinjak doveze u školski vrt kako bi djeca mogla učiti o pčelarstvu. Za školski vrt učitelju Mirku Dianiću je dopisom od Kraljevske županije bjelovarske 1887. godine izrečeno zasluženo priznanje za dobro uređen školski vrt. Godine 1898. izvađeno je iz školskog vrta preko 1.000 cijepova jabuka i krušaka koje su posađene u redovima duž sela, a ostatak je razdijeljen žiteljima koji su stradali u požaru. Školske godine 1889./90. izvađeno je 309 cijepova krušaka i jabuka, a razdijeljeno je i više stotina sadnica oraha.⁴⁸ Godine 1902. u školskom vrtu je bilo 845 divljih voćaka i 850 oplemenjenih, 19 dudova, 150 trsova, 195 oraha, no rasprostranio se „krvavi ušenac“.⁴⁹ Krajem školske godine 1902./03. u školskom vrtu bilo je 825 oplemenjenih i 130 divljih voćaka. Narednih godina broj voćka u voćnjaku je varirao, tako da je na kraju školske godine 1903./04. u školskom vrtu bilo 1.687 oplemenjenih i 89 divljih voćaka, a narodu je razdijeljeno 425 voćaka; a na kraju školske godine 1913./14. u školskom vrtu bilo je 520 oplemenjenih i 2.500 divljih voćaka. Najmanji broj voćaka zabilježen je na kraju školske godine 1918./19. kada je u školskom vrtu bilo 130 oplemenjenih i 185 divljih voćaka, a ukradeno je 150 cijepova. Nažalost, krađe voćaka bile su česte, tako da je u školskoj godini 1917./18. ukradeno čak 200 cijepova.⁵⁰

45 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 2-3, 7-8, 56, 74, 89-90, 235.

46 Zakonom ob ustroju..., čl. čl. 38.

47 CUVAJ, Antun: Školski zakon..., 162-170.

48 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 41, 51, 57-58, 60-62, 72, 101-102, 108.

49 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 117. „Krvavi ušenac“ (*Schizoneura lanigera*) sišući sok na kori jabuke tvori veliko oticanje te napokon i pucanje bolesne kore. Konačno, ovdje ubrajamo i razna zavijanja te opća oštećenja na listu ili petljiki. Šumski list 8-9 (1. 8. 1893.), 337.

50 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 120, 123, 146, 160-162.

9. Školska knjižnica

Godine 1875. školska knjižnica nije ni postojala već se tek trebala ustrojiti. Knjižnica se te školske godine (1881./82.) povećala. Stolar Rogina, iz Koprivnice, izradio je ormar za školsku knjižnicu. Školska knjižnica je iz godine u godinu rasla, tako da je na kraju školske godine 1912./13. u učiteljskoj knjižnici bilo je 686 knjiga, a u školskoj 154. Na kraju školske godine 1918./19. u učiteljskoj knjižnici bile su već 853 knjige, a u školskoj njih 215. Osim što je škola ulagala u kupnju knjiga za knjižnicu, kako učiteljsku, tako i učeničku, postala je (27 veljače 1877. godine) i član *Hrvatskog pedagogiskog književnog zbora*. Godine 1879. postaje članom *Matice Hrvatske*, a školske godine 1881./82. članom *Društva sv. Jeronima*. Mirku Dianiću je povodom 40 godina službovanja, na njegov imendan 5. studenog 1898. godine, došao čestitati Edo Smit, kraljevski kotarski predstojnik, kojemu je Dianić dao 10 forinti za osnutak zaklade III. reda kod *Društva sv. Jeronima* (zaklade iz koje se svake godine trebao nagraditi jedan učenik škole, knjigama tog društva).⁵¹ Škola je 1. prosinca 1899. godine postala članom *Hrvatskog pedagoškog književnog zbora*, a župni fizik, dr. Bogoslav Šešerin, uručio je učitelju dar od 60 kruna, kojima je petero školske djece uplaćeno doživotno članstvo u *Društvu sv. Jeronima*.⁵²

10. Zaključak

Školstvo u Hrvatskoj počinje se jače razvijati donošenjem *Allgemeine Schulordnung* 1774. godine, a porastom broja stanovnika i razvojem ukazala se potreba za podučavanjem mladeži neophodno potrebnim znanjem. Kako je dio mladeži odlazio u školu u gotovo 10 kilometara udaljeno Drnje, ukazala se potreba za otvaranjem škole u Hlebinama.

Od svog osnutka, škola u Hlebinama vrlo je često nailazila na poteškoće, no bez obzira na sve, uspješno su svladavane sve

prepreke, zahvaljujući marljivosti i trudu učitelja, koji od naroda vrlo često nisu bili poštovani. Kako je vrijeme prolazilo, poštovanje naroda je raslo, a svemu tome pridodijeli su i zakoni koji su uvelike potpomogli radu škole. Učenici su redovito polazili školu, marljivo učili te su vrlo brzo stanovnici Hlebina uvidjeli nužnost školovanja, tako da su se učeni ljudi iz Hlebina mogli naći na mnogim visokim pozicijama krajem 19. i početkom 20. stoljeća, a među najpoznatijim su dr. Mijo Međimorec, zagrebački kanonik; Andrija Posavec, župnik; Dolenc (Stančec), Dolenc (Jendrusin) i Dolenc (Kranjčec), župnici; Matija Gaži, župnik u Bukovcu; Lovro Dolenc, učitelj i nadzornik; Andrija Salaj, učitelj; Franjo Gaži, učitelj; Lovro Hegeđušić, profesor; Luka Golub, profesor; Pajo Gabaj, advokat i drugi.

U školi se moglo naučiti i praktične stvari što pokazuje činjenica da je škola imala veliki školski vrt koji je bio dobro obrađivan pa su i mještani Hlebina imali koristi od njega. Iako su krađe u školskom vrtu bile česte, još uvijek se moglo naći dovoljno voćaka za podijeliti narodu i urediti selo. Kako bi đaci mogli učiti, redovito su ih na početku školske godine dočekale knjige i ostali materijal za narednu školsku godinu, a nabavljale su se i knjige za školsku i učiteljsku knjižnicu.

Iako je škola u Hlebinama danas područna škola Osnovne škole „Fran Koncelak“ Drnje, možemo zaključiti kako se škola u Hlebinama počele ranije razvijati kao samostalna ustanova te je prebrodila mnoge prepreke, s kojima se susretala od samih početaka pa do kraja Prvog svjetskog rata.

Summary

Elementary school Hlebina until the end of the First World War

Since its founding school in Hlebina very often experienced some difficulties, but no matter what, it successfully overcame all the obstacles thanks to the diligence and effort of teachers, who were not really respected by the people. But as the time went by the respect of the people grew stronger, and all of this was contributed by the laws which

51 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 41, 44, 58, 104, 144, 162.

52 DAVŽ-SCKC, Uspomenica, 41, 44, 58, 104, 114, 144, 161, 162.

greatly helped in the functioning of the school. Students attended the school regularly, they studied hard, and very soon the people of Hlebine saw the importance of schooling. That is why in the late 19th and at the beginning of the 20th century many educated people found themselves in high positions, and among the most familiar ones are Zagreb's clergyman dr Međimorec Mijo, minister Posavec Andrija, ministers Dolenc (Stančec), Dolenc (Jendrusin) and Dolenc (Kranjčec), minister in Bukovec Gaži Matija, teacher and supervisor Dolenc Lovro, teacher Salaj Andrija, teacher Gaži Franjo, professor Hegedušić Lovro, professor Golub Luka, advocate Gabaj Pajo and others.

The school was a place to learn many practical things which is shown by the fact that it had a big and well-groomed school garden, and local people of Hlebine benefited from it. Even though many thefts happened in the school garden, there were still enough fruits for the people and village decorations. In order for pupils to be able to learn, at the beginning of every school year they regularly received their books and other material for the current school year and the books for the school and teacher's library were also procured. Although the school in Hlebine today is a branch school of Elementary School „Fran Koncelak“ Drnje, we can conclude that the school in Hlebine started to develop earlier, and that it overcame many obstacles which it encountered from the very beginning until the end of the First World War.

Literatura

- CUVAJ, Antun: *Građa za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas: Od godine 1780. do ožujka 1935.*, sv. I. i II., Zagreb: Naklada Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, 1910.
- CUVAJ, Antun: *Školski zakon od 31. listopada 1888. s provedbenim naredbama i načelnim rješidbama*, knj. 2. Zagreb: Naklada Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, 1910.
- MRAZ, Stjepan; PAKASIN, Ivan: *Starija povijest Hlebina*. // Hlebinski almanah I, Hlebine - od Struge do danas (urednik Milan Pakasin), Hlebine: NK

„Lipa“ Hlebine, 1984., 10-28.

- PLESKALT, Cvijetko: *Razvoj školstva u Hlebinama*. // Hlebinski almanah I, Hlebine - od Struge do danas (urednik Milan Pakasin), Hlebine: NK „Lipa“ Hlebine, 1984., 194-223.
- FELETAR, Dragutin: *Razvoj naseljenosti i stanovništva hlebinske Podravine*. // Hlebinski almanah I, Hlebine - od Struge do danas (urednik Milan Pakasin), Hlebine: NK „Lipa“ Hlebine, 1984., 29-56.

Izvori

- Državni arhiv u Varaždinu, Arhivski sabirni centar Koprivnica. Osnovna škola Hlebine (286): Uspomena.
- Napredak 29 (10. 11. 1876.).
- Napredak 20 (10. 7. 1883.).
- Napredak 5 (10. 2. 1888.).
- Napredak 17 (10. 6. 1888.).
- Napredak 32 (10. 11. 1890.).
- Napredak 11 (10. 4. 1891.).
- Napredak 17 (10. 6. 1892.).
- Napredak 13 (1. 5. 1893.).
- Šumski list 8-9 (1. 8. 1893.).
- *Zakonom ob ustroju pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, Sbornik zakonah i naredbah*, 1874.

Internet

- http://freezg.htnet.hr/I_os_Vrbovec/Monograf%20na%20Webu/Povijest%20skole%20Vrbovec/povijest.html (6. 9. 2013.).
- <http://www.slovarji.com/slovarji/slovarji-07/7ss.html> (3. 7. 2013.).